

Sofija Sorić

Ljetnikovci mletačkog pukovnika Vukâ Crnice na otocima Viru i Ugljanu

Sofija Sorić
Odjel za povijest umjetnosti
Sveučilište u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV. 2
HR - 23 000 Zadar

Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper
Primljen / Received: 20. 1. 2014.
Prihvaćen / Accepted: 20. 5. 2014.
UDK: 728.84(497.5 Vir)
728.84(497.5 Ugljan)

The author deals with two country houses of Vuko Crnica which have not hitherto been subject to scholarly research. One of them is no longer extant residential and agricultural complex of the Crnica Family on the island of Vir which consisted of a country house, a chapel and a small utility building. These structures were built by Vuko Crnica, a colonel in the Venetian army, after 1634, when he received the island of Vir as a concession, but before 1666, when they were mentioned for the first time in his will. The country house at Preko on the island of Ugljan was erected in 1666, as is recorded on the inscription installed above the entrance to the garden. This house is well-preserved albeit in a modified form because of the nineteenth-century intervention which occurred when it was owned by the painter Franjo Salghetti-Drioli. Significant features of the summer residence at Preko include a large, well-preserved garden, as well as the original articulation of the living quarters inside the house. The inventories of the country houses at Vir and Preko, recorded in 1683, enable us to reconstruct their original appearance and furnishings. Both country houses belong to the large group of seventeenth-century summer residences being built on Zadar islands. Both, through their characteristic locations by the sea, one with a chapel, the other with a large garden, fit into the contemporary trends in country house architecture on Dalmatian islands, marked by simple, utilitarian architecture with hints of Baroque morphology applied to specific elements of architectural and sculptural decoration.

Keywords: country house architecture, seventeenth century, Zadar islands

Zadarski su otoci tijekom 17. stoljeća predstavljali omiljeno mjesto za odmor te su na njima podignute brojne ladanjske građevine.¹ Njihova privlačnost bila je prije svega praktične naravi. Naime, već je tijekom 16. stoljeća u mletačko-turskim sukobima izgubljen velik dio zadarske *terraferme*, što je urodilo većom orijentacijom zadarskih imućnika na njihove otočne posjede. Zadarski su otoci, brojni i lako dostupni plovidbom, funkcionirali kao svojevrsan refugij od neprestane ratne opasnosti u zaleđu Zadra i učestalih epidemija kuge.² U 16. stoljeću podižu se na njima utvrđeni ladanjsko-gospodarski sklopovi, a u 17. stoljeću, smirenjem prilika u zadarskom zaleđu, češće se javljaju ladanjske kuće s vrtom i gospodarska zdanja koja većinom podižu novodoseljene talijanske trgovačke obitelji te mletački vojni i civilni dužnosnici.³ Među takve ladanjske građevine treba uvrstiti dvije, koje je na otocima Viru i Ugljanu, dao podići Vuko Crnica.

Pukovnik mletačke vojske, Vuko Crnica, u crnogorskoj se historiografiji naziva Vuko Orlandić. Kao mletački časnik spominje se od dvadesetih godina 17. stoljeća na širem području mletačko-turske bojišnice, a od šezdesetih godina 17. stoljeća trajno je prisutan na zadarskom području. Umro je u Zadru 1671. godine.⁴ U obiteljskoj ostavštini čuvali su se portreti kapetana Vukâ iz 1653. godine i pukovnika mletačke vojske Marka iz 1656. koji, prema navodu G. Sabalicha, potječu iz njihove ladanjske kuće na Viru.⁵ U 18. stoljeću Marko i Vicko Crnica nose naslov *conte di Puntadura* prema njihovu posjedu na otoku Viru.⁶

Ljetnikovac Vukâ Crnice na otoku Viru

Na otoku Viru nalazio se ljetnikovac obitelji Crnica koji kao *palazzina Cernizza* bilježi C. F. Bianchi,⁷ a spominje ga i G. Sabalich kao *castello*.⁸ Ladanjska kuća

1. Katastarski nacrt zgrada u posjedu obitelji Crnica na otoku Viru iz 1824. godine (izvor: DAZd, HR-DAZD-382., Uprava katastarskih izmjera; br. 291, Comune Puntadura, Fol. XII.)

Mappa catastale degli edifici appartenenti alla famiglia Crnica sull'isola di Vir (1824)

i kapela u Viru spomenute su po prvi put u oporuci Vukâ Crnice datiranoj u 1666. godinu.⁹ Obitelj je uzela otok Vir u koncesiju 1634. godine, pa bi gradnja ljetnikovca s kapelom uslijedila nakon te godine, a prije spomenute oporuke.¹⁰

Ladanjske građevine na Viru, koje uslijed rušenja i pregradnji više nisu prepoznatljive, dokumentirane su samo na katastarskom nacrtu iz 1824. godine (sl. 1).¹¹ Zgrade su se nalazile na kraju seoskog puta koji se iz naselja Vira spušta prema moru i uključivale su veći sklop zgrada s crkvicom uz more te jednu izduženu građevinu smještenu istočnije i podalje od mora. Ladanjska kuća imala je tlocrt razveden u obliku slova „L” te je sa zasebnom pravokutnom zgradom smještenom s južne strane zatvarala unutrašnje dvorište. U začelju kuće ucrtana je manja zelena površina, vjerojatno malena vrta, a sa sjeverne strane sklopa nalazile su se veće obrađene površine. Crkvice je bila smještena s druge strane puta i

neposredno uz obalu mora. U katastarskim je mapama označena kao *Capella Cernizza* i ucrtana kao manja sakralna građevina s istaknutom oblom apsidom. Već C. F. Bianchi navodi da je ruševna te da se vide samo ostaci njenih zidova i temelji oltara, kao i da je bila posvećena Uznesenju Marijinu.¹² Crkvice se spominje u spomenutoj oporuci iz 1666. godine u kojoj Vuko Crnica navodi da je izgradio crkvicu posvećenu Blaženoj Djevici Mariji te da u njegovoj kući u Viru ima stanovati jedan svećenik koji će biti zadužen u njoj držati šest misa tjedno.¹³ Izdužena građevina koja je ucrtana na zasebnom listu zajedno s kućom i kapelom Crnica nalazila se istočnije od sklopa i podalje od mora te je vjerojatno imala gospodarsku namjenu i/ili služila za stan kolonima. Treba napomenuti da je uz građevine obitelji Crnica na istom mjestu ucrtana i utvrda koja se nalazi na Rtu Kaštelini, nedaleko od ljetnikovca. Utvrda je služila lokalnom stanovništvu kao privremeni zbjeg u vrijeme opasnosti. Izgrađena je,

sudeći prema grbovima providura Molina i Pisanija, koji su istaknuti nad ulazom, dvadesetih godina 17. stoljeća te je vjerojatno obitelj Crnica, tijekom svojeg posjedovanja otoka Vira, bila zadužena za njeno održavanje.¹⁴

Značajno svjedočanstvo o opremi ljetnikovca Vukâ Crnice na Viru predstavlja inventar kuće, zapisan nakon smrti Vukova sina Marka 1864. godine.¹⁵ Kuća je u inventaru opisana samo kao kamena i ožbukana katnica pokrivena kupama. Sudeći prema namještaju koji se navodi u inventaru, bila je opremljena skromno, no prikladno za povremen boravak na otoku. U kući su se tada nalazili: jedan krevet, dvije škrinje, četiri manja stolića i pet stolica od različitih vrsta drva. Spominje se i jedno zrcalo s crnim okvirom te čak devet slika. Ostale pokretnine većinom se odnose na pribor za proizvodnju vina i opremu ognjišta. Vjerojatno je i u kući na Viru funkcionirala uobičajena raspodjela prostora kuće na gospodarsko prizemlje i stambeni kat, pa bi se navedenu opremu kuće moglo rasporediti na spavaću sobu i salu za primanje na katu te na konobe i kuhinju u prizemlju. Nažalost, kuća nije sačuvana pa nije moguće detaljnije raspravljati o njenu izvornom izgledu.

Ljetnikovac Vukâ Crnice u Preku na otoku Ugljanu

Kuću obitelji Mašina na Mulu u Preku, koja se naziva *Jardin*, a nekada se nazivala i *Andriolova kuća*, prema njenu vlasniku u 19. stoljeću, zadarskom slikaru Franji Salghettiju-Drioliju, dao je podići kao svoju ladanjsku rezidenciju Vuko Crnica još 1666. godine (sl. 2).

Vrijeme gradnje i ime Vukâ Crnice zabilježeno je na natpisu koji se nalazio nad ulaznim vratima u vrt: VVCO CERNIZZA P(ER) LA SER. REP. DI VEN. COLL.(ONELLO) / DELLA NATIONE OLTRAMARE P(ER) LVI E SVCESSORI / CON DISPENDIO ET INCOMODO D'INCVLTO E DESERTO / FABRICÒ QVESTO LVOCO DELICIOSO / MDCLXVI.¹⁶ Glavni vrtni ulaz nalazio se nekada sa sjeverozapadne strane kuće, no porušen je u prošlom stoljeću kada je stradala i kamena ploča s natpisom (sl. 3).¹⁷ U prije spomenutoj oporuci Vukâ Crnice iz 1666. godine,¹⁸ dakle one iste koja se nalazila na natpisu, ne spominje se ladanjska kuća u Preku, pa treba zaključiti da je kuća podignuta nakon sastavljanja oporuke, a Vuko Crnica, koji je poživio do 1671. godine, nije stigao uživati u svojoj ladanjskoj kući dulje od pet godina.

Tekst natpisa osobito je značajan jer je jedan od rijetkih natpisa na ladanjskim zdanjima 17. stoljeća na zadarskim otocima koji upućuju na ladanjsku namjenu kuće. Naime, ladanjske građevine koje se podižu

tijekom 16. i 17. stoljeća imaju pretežno gospodarski karakter, što se očituje i u njihovoj skromnoj i utilitarnoj arhitekturi, pa su rijetka ona zdanja kojima se analizom arhitektonskih rješenja može pripisati izrazitija ladanjska namjena. Stoga tekst natpisa u kojem vlasnik Vuko Crnica ističe da je velikim troškom i trudom, na pustu i neobrađenu mjestu, podigao prelijepo mjesto za odmor, potvrđuje da je riječ bila o kući namijenjenoj ladanju.

Današnji izgled ljetnikovca većinom potječe iz vremena pregradnje u 19. stoljeću kada je bio u vlasništvu zadarskog slikara Franje Salghettija-Driolija (1811.-1877.).¹⁹ Njegov izgled prije pregradnje poznat je zahvaljujući crtežu koji je izradio spomenuti slikar (sl. 4).²⁰ Kuća je prema crtežu izvorno bila jednokatnica s trima prozorskim osima i središnjim balkonom na prvom katu. Nad prozorima prvoga kata nalazili su se istaknuti vijenci, a ostali su otvori bili neukrašeni. Po sredini krova, u osi ulaznih vrata i balkona, nalazio se mansardni prozor, a istaknuti dimnjak ognjišta vidljiv na južnom bočnom zidu kuće sačuvan je do danas. Na crtežu je istaknut sjeveroistočni zid vrta bogato zasađena stablima. Sa sjeverne strane kuće nacrtane su manje zgrade; vjerojatno

2. Ljetnikovac Crnica u Preku (foto: S. Sorić)

La villa Crnica a Preko

je riječ o nekadašnjem mlinu za masline. Sudeći prema crtežu, zahvatu pregradnje u 19. stoljeću pripada drugi kat, zajedno s visokim potkrovljem otvorenim ovalnim prozorčićima i istaknutom krovnom strehom. Male edikule s neogotičkim ukrasom postavljene sa svake strane glavnog ulaza pripadaju istom vremenu, a tada su bila postavljena i dva stupa koji nose povećani podest starijeg balkona. Prilaz kući uređen je postavljanjem polukružne kamene ograde sa željeznim rešetkama. Nekadašnju artikulaciju prostora vrta najbolje predočava katastarski nacrt iz 1825. godine (sl. 5).²¹ Kuća je smještena u sjevernom kutu vrta na način da se pročeljem otvara prema moru i seoskom putu, dok se prostran vrt nalazi u njenom začelju. Kvadratni prostor vrta, izdignut u odnosu na kuću i podzidan snažnim kamenim zidom, zapravo je nasuto zemljište prema zamisli prvog vlasnika ljetnikovca, Vukâ Crnice. Dimenzije vrta u odnosu na površinu kuće relativno su velike, no njegova je artikulacija jednostavna. Dvije ravne staze, koje polaze od začelja i južnoga bočnog zida kuće ukrštaju se na njenu kutu i nastavljaju se kroz cijeli vrt. Na taj je način površina vrta bila razdijeljena u tri nejednaka polja, od kojih je ono postavljeno dijagonalno nasuprot najveće. Vrlo niski zidovi omeđuju

prostor šetnica koje prolaze kroz današnji park za čiji je izgled, s nizovima lovorika i prastarih pinija, zaslužan vlasnik ljetnikovca u 19. stoljeću, slikar F. Salghetti-Drioli, zaljubljenik u botaniku. Glavna šetnica u začelju kuće koja je do danas sačuvana ograđena je zidovima i popločana, a nekada je nosila i kamene stupiće za pergolu. O njenu izgledu svjedoči fotografija iz sredine prošlog stoljeća te ostaci stupića s jednostavnim oblikom deblom i kapitelima zasječenih kutova.²² Na fotografiji iz istog vremena nazire se nekadašnji glavni ulaz u vrt.²³ Jednostavan pravokutni otvor ulaza bio je nadvišen pravokutnom kamenom pločom na kojoj se nalazio spomenuti natpis, a iznad nje nalazio se volutama ukrašen zabat koji je uokviravao reljefno izrađen grb. Vrt koji je bio poznat po svojoj šetnici lovora, crnikama i visokim pinijama donedavno je zadržao izgled šumovita parka.²⁴ Njegovo značenje unutar naselja najbolje ilustrira činjenica da se kuća, zajedno s vrtom, danas naziva jednostavno *Jardin*, a na fotografiji iz 1862. godine još je uvijek vidljiv izvorni smještaj ljetnikovca okružena zelenilom u krševitu pejzažu otoka.²⁵

Sudeći prema inventaru kuća obitelji Crnica iz 1684. godine ljetnikovac u Preku bio je u odnosu na onaj u Viru nešto bolje opremljen. Kuća u Preku u inventaru

3. Dijelovi natpisne ploče iz Preka (foto: S. Sorić)
Frammenti della lapide con l'iscrizione a Preko

4. Ljetnikovac Crnica u Preku na crtežu F. Salghettija-Driolija (izvor: IVO PETRICIOLI /bilj. 19/, sl. 12)

La villa Crnica a Preko, disegno di F. Salghetti-Drioli

je opisana kao građevina ograđena zidovima s dviju strana (sa sjeverozapada i sjeveroistoka). Dio ogradnog zida sa sjeveroistočne strane, prema moru, bio je tada urušen već tri godine. Kuća je imala tri prostorije na katu, dvije sobe i središnji *portigo* odnosno mali salon. Spominju se potkrovlje i konoba koja je zauzimala cijeli prostor prizemlja. U stambenim prostorima kata nalazila se jedna postelja od dobrog drva obojana u zeleno, sa svojim madracima i jastucima. Spominju se zatim tri stare škrinje i jedanaest stolica, od kojih je šest bilo velikih, a dvije su imale lokote. Navedene su i četiri klupe namijenjene sjedenju; od njih su dvije bile obojane u crveno. U kući su se nalazila i dva stolića, jedan kvadratni, a drugi okrugli te jedno dobro zrcalo. U inventaru se zatim zasebno navode stvari potrebne za kuhinju i konobu, poput gradela i kamene posude za ulje. Spominje se potom mlin za masline koji se nalazio pored kuće uz more s različitim posudama za spremanje ulja. Uz navedenu, većinom uobičajenu opremu onovremenih kuća, inventar sadrži i podatke o četrnaest komada oružja²⁶ i čak dvadeset i četiri slike koje su se nalazile u prostorijama prvoga kata, a navedene su kao male, velike i oštećene. Prema navedenom inventaru ljetnikovca, može se zaključiti da je kuća bila udobno opremljena s brojnim slikama koje su doprinosile estetskom dojmu ladanjske rezidencije Vukâ Crnice i njegova sina Marka, dok se brojno oružje može vezati uz njihov vojnički poziv, ali i neprestanu nesigurnost boravka na ladanju, što je iziskivalo stalnu spremnost na obranu. Inventar, osim toga, svjedoči o tada uobičajenoj funkcionalnoj raspodjeli prostora ladanjskih kuća na gospodarsko prizemlje i stambeni kat koji je do danas sačuvao izvornu trodijelnu artikulaciju prostora sa središnjim salonom i

5. Katastarski nacrt ljetnikovca Crnica u Preku iz 1825. godine (izvor: DAST, Katastarske mape za Istru i Dalmaciju, Comune Oltre, n. 130, Fol. IV)

Mappa catastale della villa Crnica a Preko (1825)

bočnim sobama. Naime, katu kuće prilazi se iz dvorišta u začelju kuće koje je opremljeno cisternom s kasnijom kamenom krunom. Iz uskog predvorja sa stubištem koje vodi na kat i u prizemlje kuće prilazi se malom salonu koji je otvoren velikim balkonom, a na svakoj strani prostorije otvaraju se vrata koja vode do bočnih soba, od kojih je svaka otvorena jednim prozorom na pročelju. Prostor prizemlja, gdje se vjerojatno nalazila i kuhinja, uvelike je pregrađen.

Ladanjska kuća u Preku bila je izgrađena kao jednostavna barokna katnica s naglašenom središnjom osi superponiranjem ulaznih vrata, balkona i mansardnog prozora. Trodijelnom rasporedu otvora na pročelju kuće je na tipično barokni način odgovarao raspored stambenih prostora na katu kuće. Nažalost, nisu sačuvani rijetki elementi arhitektonske dekoracije ljetnikovca poput stupića pergole i glavnog ulaza u vrt s barokno oblikovanim zabatom. Slikovit položaj neposredno uz more s gustim zelenilom vrta u pozadini predstavlja danas, uz sačuvan raspored prostorija na prvom katu, najveću vrijednost ljetnikovca Crnica koji inače, svojim dimenzijama i izvedbom, pripada u okvire skromne ladanjske izgradnje kakva se javlja na zadarskim otocima tijekom 17. stoljeća.

Prilog

Prijepis dijela inventara pokojnog Marka Crnice iz 1683. godine.

(DAZD, ZB, Nicolò Lomazzi, B V, br. 1., Inventario delli beni et effetti del q. ser collonello Marco Cernizza, 1683. 26. febbraio, fol. 46v-47v.)

Nota de beni stabili di fuori

Il scoglio tutto di Pontadura con la Casa con le sue habentie e pertinentie

La possessione oltre il Barcagno colla Casa e sue habentie e pertinentie

Adi 4 marzo 1684.

Inventario fatto da me Abb. Matteo Iuradini dopo morte di quondam Signor Cavaliere Marco Cernizza a nome di Signora Maria sua legitima consorte al scoglio di Santa Eufemia cioè oltra Barcagno

Una casa circondata da due parti col muro, cioè dal Magistro, et da Borra, et in mezzo caduto le mura da Borra, già tre anni fa, la casa con tre stanze, due camare et un portigo in mezzo, di sopra la soffitada quanto la casa è grande, et il simile il canavone d'abasso quanto il sito della casa comanda.

Et prima nella casa, tra due camare, et il portigo, quadri tra piccoli e grandi, e rotti N° 24

Carieghe grandi..... N° 6

Carieghe pretine..... N° 3

Carieghe che si serano piccole col Bulgaro N° 2

Due banche d'albeo grande collarite di rosso per sentarsi..... N° 2

Due altre vecchie rotte N° 2

Due casse di noghera vecchie..... N° 2

Una cassa vecchia, et un fortiero vecchio in pezzi N° 2

Un letto di legno buono collarito verde, con le sue tavole, con due stramazzi un buono e l'altro vecchio strazzato, con due capezali..... N° 2

Due para di cavaletti senza tavole..... N° 2

Cinque muschetti per micchia vecchi..... N° 5

Sei armadaste vecchie d'ogni sorte N° 6

Tre Piche vecchie N° 3

Due tavolini d'albeo un tondo, l'altro quadro N° 2

Un specchio buono mezzano N° 1

Quello che s'adopera per cucina Un paro di gradelle vecchie N° 1

Due cavaletti di fero piccoli N° 2

Un spech di fero..... N° 1

Una cattera di fero N° 1

Una pila d'oglio che tien secchiio..... N° 1

Due tamburi per molto vecchi..... N° 2

Un molino dove si mazina l'oglio con la sua trabacca all'lito del mare con tutto quello che fa bisogno per detto molino, cioè due mastelli mezzani, due grandi, una caldiera di ramme, che tien due barille, un badil di fero vecchio, et due mastelline da mano.

Pontadura segue l'inventario della Casa e mobili in quella esistenti tradotto dall'Ilirico, mandato dal Parocco di detta villa – che si unisce al presente.

Una casa di muro in calzina a soler coperta di coppì

Carieghe di bulgaro quatro

Dette di noghera due

Una detta di legno

Un scagno

Un tavolin di noghera

Tavolini d'albéa tre

Una cassa fiumana d'albéa

Un'altra detta vecchia

Quadri diversi nove

Un specchio con suaze nere

Una litiera

Due para di cavaletti

Tre botte

Tinazi ... undeci

Un detto vecchio

Un stacaz dà travalar vino vecchio

Una catena da fuoco

Un spedo

Un para de cavedoni

Un sanaz di tronzo(?)

Un mortér di pietra

Un fondi di torcolo da vin

Due sirone di detto

Una conchetta

Bilješke

- ¹ Ladanjsko graditeljstvo na zadarskim otocima donedavno je bilo zanemaren segment graditeljske baštine ovoga kraja. Korpus postojećih i arhivski dokumentiranih ladanjskih zdanja na zadarskim otocima u razdoblju od kraja 14. do početka 18. stoljeća obrađen je u disertaciji autorice priloga. SOFIJA SORIĆ, *Ladanjsko graditeljstvo na zadarskom otočju od kraja 14. do početka 18. stoljeća*, doktorska disertacija, Zagreb, 2013.
- ² TOMISLAV RAUKAR – IVO PETRICIOLI – FRANJO ŠVELEC – ŠIME PERIČIĆ, *Zadar pod mletačkom upravom 1409-1797, Prošlost Zadra*, knjiga III, Zadar, 1987., 355, 356, 376-387.
- ³ Među reprezentativne primjere takve arhitekture pripadaju ljetnikovci obitelji Lantana u Sutomišćici i obitelji Califfi u Ugljanu.
- ⁴ LOVORKA ČORALIĆ, Mletački časnici, svećenici, građani – tragom Barana u Zadru (XVII.-XVIII. stoljeće), *Radovi Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru*, 50 (2008), 154.
- ⁵ GIUSEPPE SABALICH, *Guida archeologica di Zara*, Zadar, 1897., 378-379.; ISTI, *Antichità zaratine*, Zadar, 1925., 99.
- ⁶ IVAN PEDERIN, Crnica, u: *Hrvatski biografski leksikon*, (ur. Trpimir Macan), sv. 2, Zagreb, 1989., 734.
- ⁷ C. F. Bianchi navodi da su se na arhitravu portala grobljanske crkve Sv. Ivana Krstitelja u Viru nalazili inicijali V. C. i grb obitelji Crnica. CARLO FEDERICO BIANCHI, *Zara cristiana, II*, Zadar, 1879., 181-182.
- ⁸ GIUSEPPE SABALICH (bilj. 5, 1897.), 378-379; ISTI (bilj. 5, 1925.), 99.
- ⁹ Svome sinu, kapetanu Marcu Girolamu, Vuko Crnica u svojoj oporuci iz 1666. godine između ostalog ostavlja: Scoglio overo Isola di Pontadura e tutti li beni et fabriche in quella esistiti ... la chiesa di B. V. M. fabricata da lui detto testatore nel predicto loco (Pontadura op.a.) reparandola ... ad un sacerdote ... di habitar continuamente nel dicto luogo in Casa del detto testatore a Pontadura e di celebrar ogni settimana sei messe... Državni arhiv Zadar (dalje: DAZd), Zadarski bilježnici (dalje: ZB), Simon Braicich, B VII, Testamenti, br. 283.
- ¹⁰ Prema C. F. Bianchiju obitelj Cernizza otok Vir dobila je u koncesiju 1634. godine, a Vuko Crnica nekoliko godina kasnije kupio je cijeli otok. CARLO FEDERICO BIANCHI (bilj. 7), 181-182.
- ¹¹ DAZd, HR-DAZD-382., Uprava katastarskih izmjera; br. 291, Comune Puntadura, Fol. VIII, XII. Kao vlasnik naznačen je na poleđini fol. VIII Antonio Cernizza, a zgrade u označene pod brojevima 1 (kuća), 2 (crkvice) i 3 (gospodarska zgrada).
- ¹² CARLO FEDERICO BIANCHI (bilj. 7), 181-182. Autor D. Magaš pišući o Viru prenosi vijesti o crkvici koje je iznio C. F. Bianchi. Kapelu obitelji Crnica povezuje sa starijom crkvicom Sv. Nikole koja se nalazila na njenu mjestu, a ostaci kapele su porušeni 1975. godine. DAMIR MAGAŠ, Vir. Prilog geografskim istraživanjima u zadarskoj regiji, *Radovi Centra Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru*, 24 (1977.), 25.
- ¹³ Vidi bilj. 9.
- ¹⁴ CARLO FEDERICO BIANCHI (bilj. 7), 181-182.
- ¹⁵ DAZd, Zadarski bilježnici (dalje: ZB), Nicolò Lomazzi, B V, br. 1., fol. 46v-47v., 26. II. 1683. (vidi Prilog).
- ¹⁶ „Vuko Crnica, pukovnik prekomorskih posjeda Presvijetle Republike Venecije, za sebe i nasljednike, velikim troškom i trudom neobrađenu i pustu zemlju pretvori u ovo prelijepo mjesto, 1666. godine” (prijevod S. Sorić). Prijepis teksta preuzet je iz J. Marcellića (JOSIP MARCELLIĆ, *Preko*, Dubrovnik, 1924., 24-25.) jer se kod C. F. Bianchija (CARLO FEDERICO BIANCHI /bilj. 7/, 106.) i G. Sabalicha (GIUSEPPE SABALICH /bilj. 5, 1897./, 378; ISTI, /bilj. 5, 1925./, 99) nalazi pogrešna godina (1566.) koja ne odgovara vremenu u kojem se kapetan Vuko Crnica nalazio u službi u Zadru. IVAN PEDERIN (bilj. 6), 734.
- ¹⁷ Dva fragmenta ploče s vidljivim dijelovima teksta, kao i nekoliko ostataka stupića pergole iz vrta, čuvaju se u spremištu iza kuće.
- ¹⁸ Vidi bilj. 9.
- ¹⁹ Zadarski slikar bio je dosta vezan uz svoju ladanjsku kuću u Preku, gdje je bio poznat po svojoj brizi za potrebite. Zajedno sa suprugom pokopan je na mjesnom groblju. GIUSEPPE SABALICH (bilj. 5, 1925.), 99; IVO PETRICIOLI, *Slikar Franjo Salghetti-Drioli u rodnom kraju*, uvodni tekst kataloga izložbe, Galerija umjetnina i Muzej grada Zadra, Zadar, 1997., passim.
- ²⁰ IVO PETRICIOLI (bilj. 19), sl. 12.
- ²¹ Državni arhiv Split, Katastarske mape za Istru i Dalmaciju, Comune Oltre, n. 130., Fol. IV. Pod brojem 1 u operatama katastarskih mapa uknjižen je kao vlasnik Cernizza Antonio (ime je naknadno prekriziženo i zapisan je kao vlasnik Cesare). Kuća je označena kao *casa di villegiatura*. Istom vlasniku pripadale su i dvije zgrade sjeverno od kuće u kojima su uknjiženi koloni, a riječ je o nekadašnjem mlinu za masline koji je srušen u prošlom stoljeću.
- ²² Fotografija je u vlasništvu obitelji Mašina, a dijelovi stupića nalaze se u spremištu iza kuće.
- ²³ Fotografija je također u vlasništvu obitelji Mašina.
- ²⁴ Ljepotu vrta i ljetnikovca opisao je početkom 19. stoljeća dubrovački biskup Josip Marcellić, rodnom iz Preka: „Najljepši ljetovnik jest onaj na sredini Velikoga Mula sagrađen od obitelji Crnica. Kasnije kuća sa vrtom i sa nekoliko zemlje okolo, što je zovu Polje, prešla je u posjed obitelji Salghetti-Drioli. Puk obično zove ju Andriolova kuća. Kuća je sagrađena u mletačkom stilu, po sredini salon, a sa strane sobe. U vrtu nahodi se dosta starodrevnih stabala, osobito crnika i lovorika, pa im na granama čuješ rano jutrom slavuja, gdje prebire svoje krasne note. Glasovita je u vrtu šetnica lovorika, od kojih su neke prebrodile i više vjekova. Ovaj ljetovnik bio je odabran i mili stan b. u. glasovitog slikara Frana Salghetti (+1876), prijatelja djakovačkoga biskupa Strossmajera.” JOSIP MARCELLIĆ (bilj. 16), 24.
- ²⁵ Fotografija je rad pionira zadarske fotografije Dragutina Parčića.
- ²⁶ Među oružjem navedeno je pet malo starih mušketa, zatim šest *arma d'asta* (što se vjerojatno odnosi na glev, vrstu hladnog oružja u obliku sječiva) i tri *piche* (dugo pješačko koplje).

Riassunto

Le due residenze estive del colonnello Vuko Crnica sulle isole di Ugljan e Vir

In questo lavoro l'autrice analizza due residenze estive di Vuko Crnica non ancora oggetto di ricerche scientifiche. Si tratta del complesso residenziale-agricolo della famiglia Crnica sull'isola di Vir, oggi demolito, un tempo consistente della villa, della cappella e di un fabbricato minore. Gli edifici furono fatti costruire da un colonnello dell'esercito veneziano, Vuko Crnica, dopo il 1634, quando egli ottenne in concessione l'isola di Vir e prima del 1666, anno in cui vengono citate nel suo testamento. La villa di Preko sull'isola di Ugljan venne edificata nel 1666, come si leggeva sull'iscrizione all'ingresso del giardino. L'edificio si è ben conservato, ma non nella sua forma originale, bensì con un alcune modifiche apportate nel 19. sec., periodo in cui fu di proprietà del pittore Francesco Salghetti-Drioli. Per quanto riguarda la residenza estiva di Preko risaltano soprattutto il buono stato di conservazione

del giardino più grande e l'articolazione originale dei vani abitativi della casa. Un contributo alle conoscenze dell'aspetto originario (esterno ed interno) delle ville di Vir e Preko ci viene fornito dagli inventari delle suddette case risalenti al 1683. Entrambe le ville fanno parte di quel complesso di numerose residenze estive costruite nel 17. sec. sulle isole zaratine che, grazie alla loro particolare posizione sulla costa, la prima con la cappella, la seconda con uno spazioso giardino, rispecchiano i canoni dell'architettura dell'epoca concernenti le residenze estive sulle isole dalmate, architettura caratterizzata da semplicità e funzionalità fra cui fanno loro comparsa le forme barocche presenti in alcuni elementi decorativi architettonici e plastici.

Parole chiave: architettura delle residenze estive, seicento, arcipelago di Zara